

husmænd yde det meste arbejde. Disse herregaardshusmænd gjorde 1 til 3 ugedage paa egen kost og paatog sig ofte ydelser derudover.

Det statistiske materiale viser, at mandtalslisterne ofte giver ufuldstændige oplysninger om torpantal. De for skattebetalingen ansvarlige bønder maatte ønske fattige husmænd fjernet fra listerne, og særlig stor var betegnende nok torpafgangen efter en skatteforhøjelse 1789.

Mere fuldstændige er præsternes lister (husförhörslängder) over menighedsmedlemmer indenfor en kortere periode. Omkring 1800 viste disse lister et 3 á 4 gange saa stort torpantal som mandtalslisterne! Paa grundlag af husförhörslängderne kommer forf. til det resultat, at herredets torpantal i perioden 1770—1810 er forøget fra ca. 400 til ca. 1000. Men disse tal svæver saa underligt i luften; naar der intet oplyses om andre landbogrupperes talmæssige størrelse i samme tidsrum — en mangel, der synes at karakterisere forfatterens syn paa samfundshelheden.

Valter Elgeskogs studier supplerer Nils Wohllins og andres omfattende agrarhistoriske undersøgelser. Bedst belyses de brugs- og besiddelsesforhold, der vedrører torpbebyggelsen, mens torparnes erhvervsforhold ikke er skildret særlig indgaaende. Mange oplysninger vilde have større interesse, hvis man samtidig fik et klart indtryk af bøndernes og de jordløse husmænds økonomiske kaar. Endvidere savner man i nogen grad jævnførelser med forholdene i andre dele af Sverige og — for visse hovedtræks vedkommende — med udviklingen i det øvrige Norden, navnlig vel med det norske husmandsvæsen. Ogsaa for kendere af dansk agrar- og bebyggelseshistorie er der dog her rig lejlighed til sammenlignende iagttagelser. — En fyldig oversigt over kilder og litteratur afslutter værket.

F. Skrubbeltrang.

Skaanes historie.

Ingvar Andersson Skånes historia. Del I: Till Saxo och Skånelagen. Norstedt 1947.

Den svenske Videnskabsmand og populærhistoriske Forfatter fil. dr. Ingvar Anderssons nye Skaanehistorie fortjener megen Udbredelse i Danmark. Det udkomne Førstebind, der omfatter den forhistoriske Tid og Middelalderen indtil omkring 1225, handler i Virkeligheden om et væsentligt Stykke Danmarkshistorie; det samme vil sikkert komme til at gælde Værkets andet

Bind, der skal gaa fra „Kong Valdemars Jordebog“ til Roskildefreden, hvor Skaane blev skilt fra Danmark.

En Præsentation af Dr. Ingvar Andersson er næppe nødvendig her. Mange danske Læsere kender ham sikkert fra hans „Sveriges Historie“, der udkom 1941 skrevet specielt for danske Læsere; den blev hurtigt udsolgt og er kommet i nyt Oplag. Den udmærker sig ved Klarhed og Overskuelighed; den er skrevet i et let tilgængeligt og umiddelbart fængslende Sprog. Dr. Ingvar Andersson hører som Videnskabsmand til den skaanske Skole, hvis Mester er Professor Lauritz Weibull i Lund; ejer han ikke Mesterens Evne til i korte, knappe, malmfulde Sætninger at sætte Tingene paa deres rette Plads, staar han til Gengæld dansk folkelig Fremstillingsmaade nærmere — han fortæller, diskuterer og karakteriserer, saa Enkelthederne i Fremstillingen kommer til deres Ret. Hans Evne til folkelig Fremstilling er maaske ikke upaavirket af, at han i flere Aar har haft en ledende Stilling i den svenske Radio; hans Bog begynder, som et godt Radioforedrag skal begynde, med et konkret Billede af Skaane, saadan som det ses af den, der kommer rejsende til Landet langvejsfra uden at have set det før: „Uppe vid Sundets smalaste del kan han iaktta Skåne tydligt och klart redan från Danmark, och strandlinjen kommer honom så nära som om bara en mäktig ström skilde honom från det nya land, vars struktur han kan studera från den andra stranden; åt norr och söder löper kusten vidare nästan som en flodstrand“. Lad det med det samme være sagt, at Bogen er skrevet paa et for Danske saa lettilgængeligt Svensk, at sproglige Betæneligheder ikke maa afskrække noget Bibliotek eller nogen historisk interesseret fra at anskaffe sig Bogen; første Bind koster 16 svenske Kroner.

Det er ikke saa mange Aar siden, der sidst blev skrevet en Skaanes Historie. Det var i Begyndelsen af 1930'erne, da nuværende Professor Sture Bolin skrev sin 2-Binds „Skånelands historia“, ogsaa den et populært anlagt Værk, rigt illustreret (der er ogsaa Billeder i Ingvar Anderssons Værk, men paa dette Punkt staar det ikke Maal med Bolins) og skrevet i en næsten weibullsk fast og knap Stil. I Synspunkterne staar Bolin og Ingvar Andersson hinanden nær; Værdien ved Anderssons Fremstilling er, at den har udnyttet de Forskningsresultater, der er kommet frem siden 1933, og at den ikke — som Bolins — ender blindt ved 1130, men fører Læseren frem til et naturligt Stoppested, ved 1225.

Ingen af de to Historiekrivere lægger Skjul paa den Gæld, de staar i til den Forskning, hvis Hovedmænd er Brødrene Lauritz og Curt Weibull; uden deres grundlæggende kritiske Forskningsarbejde vilde det ikke have været muligt at skabe det Helheds-

billede, som Bolin og Andersson har givet af Skaanes ældre Middelhøistories. Tiden fra Slutningen af 100-Aarene til Begyndelsen af 1200-Tallet er i mange Henseender den vanskeligst tilgængelige i dansk og skaansk Historie, fordi de sparsomme Beretninger, Tiden har levnet os, er saa indbyrdes modstridende, som de vel kan være. Magnus Nielsen, der hos Saxo skildres som en lumsk Forbryder, staar for Roskildekrønikens Forfatter som en straalende Helt; Erik Ejegod, hvem Saxo berømmer, optræder som Tyran i Roskildekrøniken! For det 19. Aarhundredes Historieskrivning gjaldt Saxo som den bedste Kilde, fordi han fortalte mest; først Weibullerne har udredet Kildeforholdet saadan, at Dokumenter og — med Forsigtighed — Lundekirkens Optegnelser og Roskildekrøniken kan lægges til Grund for et Billede af Tiden, mens Saxo skydes til Side — i hvert Fald som Kilde for Tiden før 1157.

Det er en stor Fordel ved Ingvar Anderssons Fremstilling, at Læseren hele Tiden kan følge og kontrollere, hvorledes Forfatteren er naaet til den Opfattelse, Fremstillingen hviler paa. Efter hvert Kapitel — der er ialt 34 — følger med Petitsats en ræsonnerende Redegørelse for Bøger og Afhandlinger vedrørende Emnet, sat saadan op, saa Læseren uvilkaarligt tager den med; — vilde han gøre det, hvis Oplysninger var anbragt som 25—30 Sider Noter bag i Bogen? Tilsammen udgør disse Petitoversigter en nyttig Bibliografi ikke blot til Skaanes, men til Danmarks samtidige Historie. Man sukker ved Tanken om, hvad det vilde have betydet, hvis man havde haft tilsvarende Oversigter efter hvert Kapitel i f. Eks. Arups eller det Schultzske Forlags Danmarkshistorie. Oversigterne vidner om Forfatterens omhyggelige Forberedelse til sit Arbejde; hertil hører, at han selv er Skaaning — fra Gøngebygden — og at han allerede paa Cykleture i sine Drengesaar har samlet historiske Notater. Et Mesterstykke er det, at Forfatteren har kunnet forene omhyggelig Redegørelse for Kilder, Behandlinger og Metoder med god og lettilgængelig folkelig Fremstilling.

Naar Skaanes Historie har saa stor Interesse for alle historisk interesserede Danske, skyldes det især den Stilling, som Skaane fik ved Grundlæggelsen af Ærkebispesædet i Lund; derved blev denne By ikke blot Danmarks, men hele Nordens aandelige Hovedstad. I Oldtiden havde Skaane vel knap samme centrale Stilling; der findes prægtige Monumenter som f. Eks. den mærkelige billedprydede Bronzealdersgrav i Kivik, men noget Forspring for de danske Øer synes Skaane ikke at have haft. Det fik det derimod i den ældre Middelhøistories, og Ingvar Andersson kalder med Rette sin Bogs andet Hovedafsnit for „Skåne i Nordens Centrum“.

Her skildres Ærkebisperne Ascers, Eskils, Absalons og Andreas Sunesens Indsats samtidig med at der gives et Billede af Folkets Udvikling og begyndende Stænderdeling: Bønder, Bymænd, Adel og Gejstlighed. Disse fire store var jo ikke blot Lundekirkens Ledere, men samtidig Forgrunds- eller ledende Skikkelser i dansk Politik — for Eskils Vedkommende tør man tilføje: i europæisk Kultur.

Svagheder i Værket har jeg svært ved at finde! Forfatteren betonar Gang paa Gang, at han paa dette eller hint Omraade — f. Eks. arkæologiske eller anthropologiske — er Lægmand. For Læseren er Værdien ved Syntesen saa stor, at denne Svaghed let tilgives; forøvrigt maa Anmelderen ud fra sit Kendskab til Arkæologien udtrykke sin Beundring for Dr. Anderssons Evne til at gøre Fundenes og Mindesmærkernes spredte Vidnesbyrd til et Stykke Samfundshistorie; i den Henseende staar Ingvar Anderssons Fremstilling Maal med, hvad f. Eks. Vilhelm la Cour har kunnet yde i sin Sønderjyllands Historie. Hans Forhold til Sagnene er mere kritisk end la Cours, men i Modsætning til Sture Bolin, der helt lader dem ude af Betragtning, tager han dem dog med som det Vidnesbyrd de er om svunden Tids Idealer og Tankesæt. Lidt skuffet er man vel over, at mens Oldtidens religiøse Indstilling behandles ret indgaaende ud fra skaanske Fund og Mindesmærker, omtales det store Religionsskifte omkring Aar 1000 kun med Anførelse af enkelte ydre Træk: Bispers Indsættelse, Kirkers Opførelse o. l. Men Aarsagen er jo utvivlsomt Forfatterens Sky for at bevæge sig udenfor det faste Kildegrundlag; Bolin har valgt samme Fremgangsmaade, men det havde maaske alligevel været rart med nogle Bemærkninger om, hvorvidt man f. Eks. skal lade sig vejlede af Vilhelm Grønbechs paa islandsk Overlevering byggende Fremstilling af Religionsskiftet i Norden. — Men det, der mangler, vejer kun lidt overfor alt, hvad Dr. Ingvar Andersson skænker ogsaa danske Læsere i sin righoldige Skaanehistorie.

Roar Skovmand.